

168. Homilie 8 maart 2026 – Derde zondag van de Vasten

Joh. 4:5-42: De Samaritaanse vrouw

Hans Hauben

Geachte Medegelovigen,

De ontmoeting van Jezus met de Samaritaanse vrouw moet bij zijn volgelingen voor enige ophef hebben gezorgd, zoals trouwens ook zijn keuze om doorheen Samaritaans gebied te reizen. Uit Jerusalem vertrokken, was Jezus op weg naar Galilea, terug naar huis. De meeste Joden die in dat geval verkeerden, vermeden Samaria en staken daarom in Judea de Jordaan over. Vanuit het zogenaamde Pereagebied zetten ze dan hun weg voort in noordelijke richting om uiteindelijk via een tweede oversteek Galilea te bereiken. Vanwaar die omweg? Wel, Joden en Samaritanen wantrouwden elkaar en vermeden daarom elk nodeloos contact. Dat had te maken met allerlei historische en religieuze omstandigheden.

Het westelijk deel van wat we doorgaans Palestina noemen, het deel aan deze kant van de Jordaan, bestond uit drie landstreken: in het Noorden had men Galilea, in het Zuiden Judea (of 'Juda') en daartussen lag Samaria. De inwoners van Judea zagen zichzelf als de enige volwaardige Joden. Die van Galilea stonden in hun ogen een trapje lager, maar konden er nog net door, al was hun afkomst eerder 'troebel.' Die van het middenstuk echter, de Samaritanen, werden als hele of halve vreemdelingen én als ketters – en dus als te mijden – weggezet. De Assyrische verovering in de 8ste eeuw v.C. had hen immers aan heidense invloeden blootgesteld en ertoe geleid dat zij zich voor een deel met vreemde kolonisten hadden vermengd. Zoals gewoonlijk, is de historische werkelijkheid heel wat genuanceerder en niet altijd even duidelijk, maar dat doet hier weinig ter zake.

Vele Samaritanen beschouwden zichzelf wél als trouwe aanhangers van het geloof, een geloof dat zij van hun voorvaderen uit het noordelijk koninkrijk Israël hadden geërfd, maar onvermijdelijk weken zij in een aantal opzichten af van het jodendom zoals zich dat ondertussen in het zuidelijke Judea had ontwikkeld. Aldus erkenden zij, in tegenstelling tot de Judeeërs, alleen de Pentateuch (de vijf aan Mozes toegeschreven boeken) als gezaghebbend, en dus niet de profetische geschriften of de mondelinge traditie. Bovendien beschouwden de Samaritanen de berg Gerizim in Samaria, en niet de berg Sion (met de Tempel) in Jerusalem, als de door God

aangewezen centrale plaats van de cultus. Dat zijn zaken die we moeten weten, willen we de volle draagwijdte begrijpen van Jezus' ontmoeting met de Samaritaanse vrouw. Tussen haakjes: Nog steeds leeft in de huidige staat Israël een kleine maar zelfbewuste groep Samaritanen. Elk jaar komen zij samen op de berg Gerizim om het Paasfeest te vieren.

Opvallend is dat Jezus zich niets aantrekt van de bij Joden ongeschreven maar wijdverbreide regel het Samaritaanse gebied zo weinig mogelijk te betreden. Absoluut niet bang om te worden bezoedeld door contact met die zogenaamde vreemdelingen en ritueel onzuiveren, gaat hij zelfs een gesprek aan met één van hen. En bovendien zal hij in de nabijgelegen stad nog twee dagen verblijf houden ook!

Jammer genoeg bieden de evangelisten nauwelijks informatie over de talrijke gesprekken die Jezus tijdens zijn openbaar optreden ongetwijfeld heeft gevoerd. Ik ken er slechts drie en die worden dan nog heel summier weergegeven. De evangelisten waren duidelijk meer geïnteresseerd in wonderverhalen. Wel laten ze ons iets vermoeden over wat een serieuze gedachtewisseling moet zijn geweest tussen Jezus en de raadsheer Nicodemus, alsook over een in aanleg filosofische discussie met Pilatus in verband met het begrip 'waarheid,' Jezus' laatste gesprek trouwens. In het eerste geval voert Jezus de boventoon, ook al kan men vermoeden dat er sprake was van woord en wederwoord. In het tweede geval is er enkel het *begin* van een dialoog, waarbij men voelt hoe Pilatus op de een of andere manier respect had voor zijn tegenspeler.

En dan is er natuurlijk het gesprek dat ons vandaag bezighoudt, het onderhoud met de Samaritaanse vrouw.

Een 'vrouw,' zegt U?! Een vrouw waar van alles mee aan de hand is en die zomaar zes mannen heeft versleten! En daar gaat zo'n Profeet en Messias zomaar bij zitten? In een land, nota bene, waar nog altijd zelfvoldane mannen met lange baarden niet eens de hand van een fatsoenlijke vrouw willen drukken of zelfs niet met die vrouw op één en dezelfde bank durven zitten?! Waar moet dat naartoe?

De ontmoeting greep plaats "rond het zesde uur," zo weet Johannes te melden. Bij ons is dat 12 uur. Op dat moment waagt geen enkele vrouw zich in de hitte van de middagzon. Toch moest elke dag water worden gehaald en maakten vrouwen van de gelegenheid dankbaar gebruik om samen de weg af te leggen en/of bij de bron wat

nieuwtjes uit te wisselen. Maar dat deden zij op uren waarop het minder warm was. Blijkbaar wou onze Samaritaanse aan zulke contacten ontsnappen. Wellicht stond zij wat alleen, werd zij door de andere vrouwen gemeden en als een buitenbeentje beschouwd omwille van haar situatie. Of misschien was zij, aan haar conversatie te horen, te verstandig en werd ze daarom door hen genegeerd? Hoe dan ook, ze had er die dag zeker niet op gerekend bij de bron een ander ‘buitenbeentje’ te ontmoeten – als ik dat zo mag zeggen.

Ook hier domineert Jezus het gesprek, maar zijn strenge vermaningen klinken respectvol. En de vrouw, die wordt door de evangelist sympathiek voorgesteld: een vriendelijke dame die zonder schaamte haar woord doet. Men kan zich indenken dat er nog heel wat méér ter sprake kwam vóór het moment waarop de leerlingen terugkeerden van hun inkopen in de stad. Die stad heette Sychar, een plek die dicht bij het oude Sichem moet worden gezocht. Het treffen zelf gebeurde bij de zogenaamde ‘Put van Jacob,’ gelegen op een grondstuk waarvan men zich herinnerde dat het ooit door de aartsvader aan zijn zoon Joseph was geschonken.

De bron gaf als vanzelf aanleiding tot een gedachtewisseling over de symbolische betekenissen die water hebben kan: Denk aan zuivering en genezing. Het gesprek begon met Jezus die de vrouw om drinken verzocht. En toen de vrouw hem verwonderd vroeg waarom Hij, een Jood, een dergelijke vraag stelde aan een Samaritaanse, speelde Jezus daarop in met te wijzen op het ‘Levend water’ dat Hij haar kon geven, een soort water dat eens en voorgoed alle dorst lest.

Op de plek waar ze zaten, keken ze uit op de fameuze berg Gerizim en de vrouw wist maar al te goed wat die berg voor haar en haar volk betekende. Ze wist ook dat hij voor de Joden van Judea *niet* als heilig gold. En dan doet Jezus een uitspraak die ook ons altijd zal bijblijven: “Geloof mij vrouw, er komt een uur dat gij noch op die berg, noch in Jerusalem de Vader zult aanbidden. ... Er zal een uur komen, ja het is er al, dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid.” M.a.w., heilige plaatsen kunnen aantrekkelijk zijn en onze devotie ondersteunen, maar zij zijn van bijkomstig belang. Heilige plaatsen zijn niet noodzakelijk om God te kennen en te aanbidden. God waarlijk aanbidden gebeurt in ons hart.

En dan volgt iets heel merkwaardigs, iets wat Jezus bijna nooit heeft gedaan, tenzij ten overstaan van zijn trouwste leerlingen. Uitgerekend tegenover deze vrouw, die

door de mannen werd geminacht omdat zij een vrouw was en door de vrouwen werd verstoten omdat zij niet volgens het boekje leefde, tegenover *deze* vrouw maakt Jezus zich bekend als de door Zijn Vader gezonden Messias.

Hans.hauben@kuleuven.be

